

**SOSYAL, BEŞERİ VE İDARİ
BİLİMLER ALANINDA
ARAŞTIRMA
VE DEĞERLENDİRMELER
CİLT 4**

Kitap Adı : Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler Cilt 4
İmtiyaz Sahibi : Gece Kitaplığı
Genel Yayın Yönetmeni : Doç. Dr. Atilla ATİK
Kapak&İç Tasarım : Melek ZORLUSOY
Sosyal Medya : Arzu ÇUHACIOĞLU
Yayına Hazırlama : Gece Akademi Dizgi Birimi
Yayıncı Sertifika No : 15476
Matbaa Sertifika No : 34559
ISBN : 978-605-7631-26-8

Editör (ler)

Prof. Dr. Orhan ÇOBAN
Prof. Dr. Serpil AĞACAKAYA
Doç. Dr. Enderhan KARAKOÇ
Prof. Dr. Fehmi KARASİOĞLU
Öğr. Gör. Ayşe ÇOBAN

The right to publish this book belongs to Gece Kitaplığı. Citation can not be shown without the source, reproduced in any way without permission. Gece Akademi is a subsidiary of Gece Kitaplığı.

Bu kitabın yayın hakkı Gece Kitaplığı'na aittir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz. Gece Akademi, Gece Kitaplığı'nın yan kuruluşudur.

Birinci Basım/First Edition ©Mart 2019/Ankara/TURKEY ©copyright

Gece Publishing

ABD Adres/ USA Address: 387 Park Avenue South, 5th Floor, New York, 10016, USA
Telefon/Phone: +1 347 355 10 70

Gece Akademi

Türkiye Adres/Turkey Address: Kocatepe Mah. Mithatpaşa Cad. 44/C Çankaya, Ankara, TR
Telefon/Phone: +90 312 431 34 84 - +90 555 888 24 26

web: www.gecekitapligi.com — www.gecekitap.com

e-mail: geceakademi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

CHAPTER 70: Sosyal Medya Aracılığı ile Dijital İçerik Pazarlama Faaliyetlerinin Turizm Endüstrisi Üzerine Etkisi GÜNTEKİN ŞİMŞEK	5
CHAPTER 71: Rusya Federasyonu'nda Yürütmenin Otorireterleşme Eğiliminde Olmasının Nedenleri OSMAN AĞIR.....	17
CHAPTER 72: Talat Aydemir'in Darbe Girişimleri'nin Türk Siyasal Hayatına Etkileri HÜSEYİN ÇAVUŞOĞLU	35
CHAPTER 73: Örgütsel Vatandaşlık Davranışından Örgütsel Vatandaşsızlık Davranışına Doğru Gerçekleşen Negatif Eğilimin Nedenleri ve Çözüm Önerileri NİLAY KARASAKAL	47
CHAPTER 74: 6360 Sayılı Yasa İle Uygulamaya Konulan Büyükşehir Sisteminin Yerel Halka Yöneltil Anlamda Etkileri: Hatay, Malatya, Manisa Ve Van Büyükşehir Örneği VEDAT YILMAZ, ŞAFAK KAYPAK	61
CHAPTER 75: Türkiye'de Gayrimenkul Sektörünün Makroekonomik Göstergelere Etkisi ORHAN ÇOBAN, AYŞE ÇOBAN, ASIYE KAYHAN	83
CHAPTER 76: Örgütsel Güven ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki: Tekstil Sektörü Çalışanları SEMRA TETİK.....	97
CHAPTER 77: Dijital Etik BANU AKGÜN	113
CHAPTER 78: Bütçe Açıklarının Enflasyon Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği ALİ PETEK.....	123
CHAPTER 79: Ülke Kredi Risk Priminin (CDS) Döviz Kuru Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği ALİ PETEK, SAMİ ÖZDİL.....	139
CHAPTER 80: İngiltere'nin Kıbrıs Politikası (1930-1940) RECEP MURAT GEÇİKLİ	151
CHAPTER 81: Cumhuriyet Döneminde Iğdır'da Tarımsal Faaliyetlerin Gelişimi (1923-1960) RECEP MURAT GEÇİKLİ	169
CHAPTER 82: Osmanlı Devleti'nin Cephele Kaybetmesine Rağmen Masada Kazandığı Zafer: Brest-Litovks Anlaşması İSMAİL EFE	177
CHAPTER 83: Osmanlı İmparatorluğu'nda Dış Ticaret, Döviz Kuru ve Enflasyon İlişkisi "Yapısal Kırılmalar Altında Ardl Sınır Testi Yaklaşımı" ÖZGÜR ÖZAYDIN.....	191
CHAPTER 84: İkincil Sözlü Kültür Çağı: Walter Ong'a Yakından Bakış GÜL ESRA ATALAY.....	219
CHAPTER 85: AR-GE Faaliyetlerinin Finansmanında Karşılaşılan Zorluklar ve Çözüm Önerileri HÜSEYİN SERDAR YALÇINKAYA.....	231

CHAPTER 86: Sağlık Kuruluşlarında Markalaşma ve Sosyal Medya Tabanlı Marka Toplulukları ALPER GÜZEL.....	247
CHAPTER 87: Enformasyon Teknolojisinin Organizasyona Adaptasyonunu Açıklayan İki Teori YAŞAR AKÇA, GÖKHAN ÖZER.....	267
CHAPTER 88: Duvarsız Hapishane Olan Televizyonun Panoptikon'dan Sonra Synoptikon Şeklini Alıp Tekhneoptikon'a Dönüşmesi AYŞE MUHTAROĞULLARI	283
CHAPTER 89: Osmanlı Devleti'ne Gelen Yabancı Elçilerin İhtiyaçlarının Karşılanması (17. ve 18.Yüzyıllar) TAHİR SEVİNÇ.....	297
CHAPTER 90: Metaforlar ve Görseller ile Öğrencilere Göre Sosyoloji BERNA FİLDİŞ, SÜREYYA GENÇ.....	315
CHAPTER 91: Lojistik Performans Endeksindeki Başarılı Ülkeler Arasında Bir Karşılaştırma: Birleşik Krallık ve Abd RAMAZAN ERTURGUT, TAHSİN ALTINKURT	333
CHAPTER 92: Cemiyetler Kanunu ile Osmanlı Birliğini Sağlama Çabası BÜLENT KARA	351
CHAPTER 93: Hayat Tarzları Üzerinden Kimliğin Bayraklaştırılması: Ötekileştirmenin Mekansal Tezahürleri SERDAR ÜNAL.....	361
CHAPTER 94: OECD Ülkelerinde Dolaylı ve Dolaysız Vergi Gelirleri ile Ekonomik Büyüme: Panel Veri Analizi TUNCER GÖVDELİ	383
CHAPTER 95: Kurumsal Sosyal Sorumluluk (Kss) ve Türkiye'deki Uygulama Örnekleri CENGİZ GÜNEY	395
CHAPTER 96: Türkiye'de Finansal Okuryazarlık Konusunda Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarının İncelenmesi EDA ORUÇ ERDOĞAN	415
CHAPTER 97: XII. ve XIII. Yüzyılda Selçuklu Topraklarında Kurulan Bazı Küçük Atabeyliklerin Azerbaycan ve İran'ın Siyasî, Sosyal ve Eğitim Hayatındaki Yeri YAŞAR BEDİRHAN, SEFA YILDIRIM	433

Metaforlar ve Görseller ile ğrencilere Göre Sosyoloji

Berna FİLDİŞ¹

Süreyya GENÇ²

CHAPTER 90

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

² Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzeli Sanatlar Eğitimi Bölümü

GİRİŞ

Toplum, Sosyoloji ya da Sosyolojiye Giriş mahiyetindeki kitaplarda birbirini andırır ifadelerle tanımlanmaktadır. Bu bağlamda "... ortak bir mekanda birlikte yaşayan, temel sosyal gereksinmelerini tatmin etmek için çeşitli gruplar içinde işbirliği yapan, ortak bir kültüre bağlı olan ve belli bir sosyal birim olarak işleyişte bulunan kişilerin örgütlenmiş işbirliğidir" (Fichter, 1996: 73). Doğasına duyulan ilgi ile toplum üzerine düşünüşün miltattan önceye kadar geri gittiği görülmektedir. Ancak bir sosyal bilim disiplini olarak sosyolojinin ortaya çıkışı 19. yüzyıl Fransa'sıdır. Bu yüzyıl hem Fransız İhtilali hem de İngiliz Sanayi Devrimi'nin etkisi ile şekillenmiştir. Ki "... sosyoloji, Avrupa'daki 'iki büyük devrim'in sebep olduğu değişimlerin başlangıç dizisi üzerine yoğunlaşan kişiler, bu değişimlerin oluşum şartlarını ve olası sonuçlarını anlamaya çalıştıkça varlık kazanmıştır" (Giddens, 2005: 7). Auguste Comte'un kuruculuğunda toplumsal olayları açıklama kaygısıyla hareket eden sosyoloji bağımsız bir bilim kimliği kazanmış ve ortaya çıkışından günümüze kadar birçok isim metodolojik ve alt disiplinlere dayalı bir gelişim kaydetmesinde bu disipline katkı sağlamıştır. Söz konusu katkının en temel göstergesi, sosyolojinin ne olduğunun açıklanması, yani tanımlanması olmuştur. Örneğin Klasik Dönem¹ sosyologlarından Max Weber sosyolojiyi, "... toplumsal davranışı yorumlayarak anlamak ve bu yolla davranışı kendi akışı ve doğurduğu tesirlerle birlikte sebeplerini ortaya koyarak açıklamak isteyen bir bilim..." (2011: 15) biçiminde tanımlamıştır. Sosyolojik üretimi 21. yüzyılda da devam eden Anthony Giddens'in ise "... insanın toplum yaşamının, insan grupları ile toplumlarının bilimsel incelemesi..." (2012: 38) ifadesini kullandığı görülmektedir. Her iki tanımlama da zaman, mekân ve metodolojik farklılıklara rağmen sosyolojinin ne olduğu ile ilgili asgari bir müşteriğe işaret etmektedir: O, herhangi bir detayı toplumsal boyutu ile çözümüleme, dolayısıyla toplumu çözümüleme amacı güden sosyal bilim disiplini.

Sosyolojinin ne olduğu, sosyolojik bakış açısının² kazanılması/kazandırılması sürecinde cevaplanması gereken ilk sorudur. Sosyoloji ya da Sosyolojiye Giriş başlıklı kitaplar yardımıyla bu soruya verilen yukarıdakine benzer cevaplar, kazanmak/kazandırmak istenilen bakış açısının temelini teşkil eder. Böylece sosyolojinin herhangi bir detayı toplumsal boyutu ile çözümüleme, dolayısıyla toplumu çözümüleme amacını hayata geçirmek için ilk adım atılmış olur. Diğer adımlarda ise metodoloji, alt disiplinler, kullanılan teknikler ve bunların toplumsal alanla etkileşimi gibi ayrıntılar ile edinilen sosyolojik birikim artar. Ancak sosyoloji nedir sorusu önemini korumaya devam eder. Çünkü bu soruya verilen cevap ile söz konusu birikim arasında güçlü bir bağ vardır. Öncelikle edinilen birikim bu soruya daha kapsamlı cevaplar vermeyi sağlar ve verilen cevapların da öğrenilenlerin yeniden anlamlandırılmasında bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Zygmunt Bauman'ın "... 'sosyoloji' sözcüğünün belli bir bilgi yığını temsil ettiğine ikna olduktan sonra, artık o bilgi hakkında yeni sorular sormanın zamanı gelmiştir." (2010: 11) cümlesini, soru-birikim döngüsünün varlığına işaret eden bir ifade biçiminde yorumlamak da mümkündür. Bu süreç ile sosyolojiye yüklenecek anlam da belirginlik kazanacaktır.

Bu çerçevede çalışmamızda, sosyoloji bölümünde öğrenim gören öğrencilerin zihinlerinde disiplinin neye karşılık geldiğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Söz konusu amaca, öğrencilerden üretmeleri istenen metaforlar (mecazlar) ve görsel tasarımlar ile ulaşılması tercih edilmiştir. Tercih edilen dolaylı yolun öğrencilerin sosyoloji hakkındaki düşüncelerini daha zengin olarak ortaya koyacağı öngörülmüştür.

¹ Sosyoloji tarihi içerisinde Klasik Dönem; Auguste Comte, Frederic Le Play, Karl Marx, Emile Durkheim, Max Weber gibi isimlerin sıralandığı ve 20. yüzyılın başlarına kadar gelen dönemdir.

² Sosyolojik bakış açısını, C. Wright Mills'in toplumbilimsel düşün kavramına dayanarak "... insanın kendisinin dışındaki dünyada ve kendi benliğinde olup bitenleri anlamasını sağlayacak düşünsel bir nitelik..." olarak açıklamak mümkündür. Bkz. C. Wright Mills, *Toplumbilimsel Düşün*, Der Yayınları, Çev. Ünsal Oskay, 2000, İstanbul, s. 14-15.

Metafor, bir kavram veya bir terimin belirli bir benzerliği ifade etmek amacıyla farklı bir içeriğe uygulandığı bir dil formudur (Yıldırım & Şimşek, 2016: 206). İnsanlar içinde yaşadıkları doğayı, toplumu ve dünyayı anlaşılır kılmak amacıyla metaforlar üretmektedir. Üzerine düşünülen herhangi bir öğenin bir başkasına benzetilmesi kişinin açıklama gayretini gösterdiği gibi, bu öğeyi zihninde nasıl konumlandığına da ortaya sermektedir. Bu açıdan metaforların söz konusu öğe ile ilgili karşı tarafa daha somut veriler sunduğu söylenmelidir. Dolayısıyla herhangi bir konudaki kişisel birikimin aktarılmasının aracı olarak metaforlar, benzerliğe dayalı yapılarıyla "... bir durum ya da ortamı tanımlamakta binlerce sözcüğe eşdeğer zihinsel bir resim yaratma..." (Yıldırım & Şimşek, 2016: 207) gücüne sahiptirler.

Diğer taraftan görsellik ise "...bilgi ya da hakikatin yorumlanmasını duylara dayandıran çağımızın..." (Görk, 2016: 28) en öncelikli boyutunu teşkil etmektedir. Georg Simmel "tek tek duyu organları arasında tam anlamıyla eşsiz bir sosyolojik kazanımı mümkün kılan organ gözdür." (2009: 222) diyerek görselliğin sosyolojik boyutu ve önemine dikkat çekmiştir. Nitekim 1990'lerden itibaren görsel malzemeleri merkeze alarak toplumsal çözümlemeler yapmanın mümkün olduğu ön kabulüne sahip görsel sosyolojiye ilgi artmıştır. Ancak fotoğraf, film, video kayıtları, resim, harita ve şema...ya karşılık gelen görsel malzemelerin sosyoloji ile sınırlandırılmayacak genişlikte bir veri türü kabul edildiğini söylemek gerekmektedir. Dolayısıyla sahip olduğu artı-değer ile görsel malzemeler, disiplinler arası çalışmalara imkân tanımakta ve çoğulcu bilgi üretimini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle araştırmalarda veri toplamayı kolaylaştıran ve araştırmacının başka yöntemlerle ulaştığı sonuçları destekleyen işlevleri vardır.

Çalışmamızda öncelikle metaforların zihinsel birikimi sözel bir vurguyla ortaya koyma, ardından görsel malzemelerin sözel ifadeleri pekiştirme özelliğinden yararlanılacaktır. Bünyelerinde taşıdıkları olumlu özellikler ile iki veri toplama aracının bir arada kullanılmasıyla çalışmanın daha da güçleneceğine inanılmaktadır.

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin analizi, geçerlik ve güvenilirlik başlıkları altında verilecek bilgilerle araştırmaya dair detaylar sıralanacaktır.

Araştırma Modeli

Sosyoloji bölümünde öğrenim gören lisans öğrencilerinin sosyolojiye yönelik metaforik ve görsel algılarının belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Bireylerin fenomeni nasıl algıladıklarına, betimlediklerine, anlamlandırdıklarına odaklanan (Patton, 2014: 104) olgubilim deseni bildiğimiz, ancak derinlemesine ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olguları araştırmayı amaçlar (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2014: 27). Yıldırım ve Şimşek'e (2016: 72) göre, olgubilim araştırmaları nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir, ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar sunar.

Çalışma Grubu

Bu araştırma, 2018-2019 akademik yılı güz döneminde bir devlet üniversitesinde Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünde öğrenim gören lisans öğrencilerinin (1-4. sınıflar) gönüllü katılımıyla gerçekleştirilmiştir. 76'sı kadın, 9'u erkek olmak üzere toplam 85 öğrenci ile yürütülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Birinci veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış bir soru formu kullanılmış ve

metaforlardan yararlanılmıştır. Hazırlanan formdaki soru cümlesi “Sosyoloji ..... gibidir/benzer, çünkü .....”dür. Öğrencilerden bu cümledeki noktalı kısımları doldurmaları istenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2016: 211), mecazın kendi başına betimsel gücünü tam olarak ortaya koyamayacağından mutlaka ‘niçin’ veya ‘neden’ sorusunun sorulması gerektiğini vurgulamıştır. Bu nedenle hazırlanan soru formuna öğrencilerin kullandıkları metaforları hangi bağlamda kullandıklarını, yani metaforların gerekçelerini açıklamaları için ‘çünkü...’ kelimesi eklenmiştir. Böylece hem sosyolojiye yönelik algılarının hem de bu algıların neden kaynaklandığının derinlemesine incelenemesinin mümkün olacağı düşünülmüştür.

Araştırmada ikinci veri toplama aracı, öğrencilerin hazırlamış oldukları kitap kapağı tasarımlarıdır. Herhangi bir fenomeni anlamak için çalışma sürecinde konusu önceden belirlenmiş görsel üretimler yaptırma yoluna gidilebilir (Soğancı, 2016: 154-155). Bu bağlamda sosyolojiye yönelik metaforik algılarının görsel bir materyalle desteklenmesi için öğrencilerden istedikleri tekniği kullanarak 1 hafta içerisinde A4 boyutunda bir Sosyoloji Giriş kitabı kapağı tasarımlarını talep edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen sözel ve görsel veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Yıldırım ve Şimşek’e (2016: 242) göre içerik analizinde amaç, söz konusu verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Dolayısıyla analiz sürecinde birbirini takip eden birçok aşama mevcuttur.

Araştırmanın ilk aşamasında öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar incelenmiş ve soru cümlesindeki noktalı kısımları istenen biçimde doldurmayanların cevap kâğıtları elenmiştir. Bu gerekçe ile araştırmaya gönüllü katılan 120 öğrenciden 35’inin kâğıtları değerlendirmeye alınmamıştır. Alınanlar ise 1’den başlayarak 85’e kadar numaralandırılmış ve ürettikleri metaforlar tekrar incelenerek onlar ile ilgili kategoriler geliştirilmiştir. Genel olarak elde edilen sözel veriler belirli süreçlerden geçirilip rakamlara dönüştürülmüş, yani nitel veri nicelleştirilmiştir. Verinin sistematik bir biçimde sayısallaştırılması konusunda yüzdelik hesaplama en sık kullanılan veri analiz ve sunum şeklidir (Yıldırım & Şimşek, 2016: 256-257). Bu nedenle mevcut verilerin frekans-yüzdeleri hesaplanmış, ulaşılan sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur. Son aşamada ise tablolaştırılmış veriler yorumlanmıştır. Aynı zamanda metaforlar, kategoriler ve kitap kapağı tasarımları arasındaki ilişkilerin incelenmesini desteklemek için veriler ögr. 1, ögr. 2, ögr. 3, ... ögr. 85 olarak kodlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla verilerin kodlanması ve veri analiz süreci ayrıntılı bir biçimde rapor edilmiş, sonuçlar açıklanmıştır. Bulgular kısmında öğrencilerin ürettikleri metaforlardan ve ortaya koydukları tasarımlardan doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Gökçe’ye göre içerik analizinde geçerlik sorunu genelde tanımlama sorunudur (2006: 83). Kategorilerin tanımlarının herkesçe paylaşılır nitelikte olduğu ve araştırma ölçeğinin gerçekte ölçmek istediği şeyi ölçtüğü kanaati oluşursa geçerliğe yönelik bir şüphe kalmaz.

İçerik analizinde güvenilirlik büyük ölçüde kodlama işlemiyle, yani kodlayıcıların ve kodlama kategorilerinin güvenilirliğiyle ilgilidir. Farklı kodlayıcıların aynı metni aynı şekilde kodlamaları veya aynı kodlayıcının aynı metni farklı zamanlarda aynı şekilde kodlaması gerekmektedir (Bilgin, 2006: 16). Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için, araştırmacı tarafından belirlenen metaforlar ve bu metaforlara bağlı oluşturulan kategorilerin doğruluğunun teyit edilebilmesinde çalışma alanında uzman iki öğretim üyesine danışılmıştır. Alan uzmanlarından aynı metaforları kavramsal kategorileri ile eşleştirmeleri istenmiştir. Daha sonra uzmanların ve araştırmacıların yapmış olduğu eşleştirmeler karşılaştırılmış-

tır. Bu yolla veri analizinin güvenilirliği, Miles ve Huberman (1994, Akt. Güveli, İpek, Atasoy & Güveli, 2011: 144)'ın Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100 formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda araştırmannın ortalama güvenirligi % 80 olarak saptanmıştır. % 70'in üzerinde çıkan sonuçlar araştırmannın güvenilir kabul edilmesi için yeterlidir. Bu nedenle araştırma için güvenilir demek mümkündür.

Bulgular ve Yorumlar

Bu başlık altında, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünde öğrenim gören öğrencilerin sosyoloji ile ilgili olarak ürettikleri metaforlar, metaforların karşılık geldiği kategoriler ve kitap kapağı tasarımları ele alınacaktır.

Metaforlar	f	%	Metaforlar	f	%
ağaç	7	8.23	ışık huzmesi	1	1.17
ağaç kökü	1	1.17	ilkokul öğretmeni	1	1.17
anne	4	4.71	insan	1	1.17
apartman yöneticisi	1	1.17	kartopları	1	1.17
arı	2	2.39	kasadaki çürük domatesleri toplayan maharetli el	1	1.17
aşçı	1	1.17	Kız Kulesi	1	1.17
atlıkarınca	1	1.17	kimyager	1	1.17
ay	1	1.17	lamba	2	2.39
ayçiçeği	1	1.17	merdane	1	1.17
ayna	3	3.53	mikroskop	1	1.17
beyin	1	1.17	mimar	1	1.17
bukalemun	1	1.17	muhtar	1	1.17
büyüteç	1	1.17	müzik	2	2.39
çok kollu avize	1	1.17	okul	1	1.17
çok renkli pilot kalem	1	1.17	okyanus	1	1.17
dağın zirvesi	1	1.17	palet	1	1.17
dedektif	2	2.39	parfüm	1	1.17
dere	1	1.17	parmak izi ile açılan telefon	1	1.17
dolap	1	1.17	peygamber	1	1.17
doktor	2	2.39	pusula	2	2.39
dünya	1	1.17	renkler bütünü	1	1.17
elmas	1	1.17	sinek	1	1.17
evren	1	1.17	sportif direktör	1	1.17
fenner	1	1.17	su	1	1.17
fırça	1	1.17	süzgeç	1	1.17
futbol topu	1	1.17	şarj aleti	1	1.17
google	1	1.17	tıp	1	1.17
gökkuşağı	2	2.39	toprak	2	2.39

gözlük	2	2.39	yapboz	1	1.17
güneş	3	3.53	yıldızlar	1	1.17
hastane	1	1.17	zürafa	1	1.17
hava- su- güneş	1	1.17	toplam	85	100

Tablo 1. Sosyoloji Bölümü Öğrencilerinin Sosyolojiye İlişkin Ürettikleri Metaforlar

Tablo 1 incelendiğinde, 63'ü ayrı olmak üzere toplam 85 metafor üretildiği görülmektedir. Elde edilen rakamlar, öğrencilerin zihinlerinde sosyolojinin zengin bir çağrışım düzeyine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Tekrarlanan metaforlar arasında ağaç (8.23), anne (4.71), ayna (3.53) ve güneş (3.53) ilk dördü oluşturmaktadır. Arı, dedektif, doktor, gökkuşağı, gözlük, lamba, müzik, pusula ve toprak ise (2.39)'luk yüzdeleriyle bir defa tekrarlanan metaforlardan önce gelmektedir.

Metafor listesinin frekans değerleri ve yüzdelik oranları ile aktarıldığı Tablo 1'in ardından Tablo 2'de, araştırmaya katılan öğrencilerin gerekçelerinden yola çıkarak oluşturulan kategoriler sunulmuştur.

Kategori	Metaforlar*	f	%
aydınlatıcı-yol gösterici	ay (1), çok kollu avize (1), fener (1), güneş (2), ışık huzmesi (1), lamba (2), pusula (1), yıldızlar (1)	10	11.76
bütünleştirici	ağaç (1), anne (1), apartman yöneticisi (1), arı (1), kartopları (1), palet (1), renkler bütününü (1), yapboz (1)	8	9.41
geliştirici	ağaç (1), anne (1), çok renkli pilot kalem (1), okul (1)	4	4.71
gerçekleri yansıtıcı	aşçı (1), ayçiçeği (1), ayna (3), gözlük (1), müzik (1), pusula (1)	8	9.41
gözlemleyici	büyüteç (1), dağın zirvesi (1), Kız Kulesi (1), sinek (1), zürafa (1)	5	5.88
güncel	bukalemun (1)	1	1.17
ilişkileri düzenleyici	fırça (1), futbol topu (1)	2	2.39
kapsayıcı	ağaç (1), dolap (1), dünya (1), evren (1), google (1), ilkokul öğretmeni (1), insan (1)	7	8.23
sorgulayıcı	dedektif (1), gökkuşağı (1), gözlük (1), kimyager (1), mikroskop (1), sportif direktör (1), süzgeç (1)	7	8.23
sorun çözücü	ağaç (1), anne (1), atıklarınca (1), dedektif (1), doktor (2), gökkuşağı (1), hastane (1), kasadaki çürük domatesleri toplayan maharetli el (1), mimar (1), muhtar (1), parfüm (1), peygamber (1), tıp (1), toprak (1)	15	17.64
yaşamsal	ağaç (3), ağaç kökü (1), anne (1), beyin (1), dere (1), elmas (1), güneş (1), hava-su-güneş (1), müzik (1), okyanus (1), su (1), şarj aleti (1), toprak (1)	15	17.64
yerli	arı (1), merdane (1), parmak izi ile açılan telefon (1)	3	3.53
Toplam		85	100

Tablo 2. Sosyoloji Bölümü Öğrencilerinin Sosyolojiye İlişkin Ürettikleri Metaforların Kategorileri

*Parantez içindeki rakamlar metaforların frekans değerlerini göstermektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, üretilen 85 metaforun 12 kategori altında toplandığı görülmektedir. Kategorilerin çokluğu, öğrencilerin zihninde sosyolojinin 'neden ona benzediği?' ile ilgili pek çok gerekçenin üretildiğini gözler önüne sermektedir. Söz konusu gerekçelerden yola çıkarak oluşturulan kategorilerin sosyoloji disiplininin farklı özelliklerini ifade eden bir içeriğe sahip olduğu belirtilmelidir. Bu çerçevede en fazla metaforun toplandığı kategoriler sorun çözücü (17.64) ve yaşamsal (17.64) iken en az sayıda metaforun toplandığı kategoriler yerli (3.53), ilişkileri düzenleyici (2.39) ve güncel (1.17) olmuştur. Öğrencilerin ürettikleri metaforları ve onların gerekçelerini daha anlaşılır kılacağı inancıyla kategoriler üzerinde tek tek durmak gerekmektedir.

Kategori 1. Aydınlatıcı-Yol Gösterici

Bauman, "Hayatı bilinçli bir biçimde yaşamının gösterilen çabaya değdiğini düşünen herkes için sosyoloji hararetle sıkılan bir yardım eli olacaktır." (2010: 25) demiş ve bu disiplinin rehberlik edici yönüne dikkat çekmiştir. Araştırmada 10 öğrencinin sosyoloji disiplinine atfedilen bu özellikten beslenen 8 ayrı metafor ürettikleri ve aydınlatıcı-yol gösterici kategorisinin (11.76)'lık yüzde ile 3. sırada geldiği görülmektedir. Kategori içerisinde üretilen metaforlara ve frekans değerlerine bakıldığında; ay (1), çok kollu avize (1), fener (1), güneş (2), ışık huzmesi (1), lamba (2), pusula (1), yıldızlar (1) ile karşılaşmaktadır. Aşağıda yer verilen alıntılar ile aydınlatıcı-yol gösterici kategorisinin daha net anlaşılması mümkün olacaktır:

"Sosyoloji Güneş gibidir, çünkü Güneş gökyüzüne çıkınca yeryüzünü nasıl aydınlatırsa sosyoloji de toplumlara aydınlatır." (Öğr. 48)

"Sosyoloji çok kollu bir avize gibidir, çünkü toplumu aydınlatır ve her alana ışık tutar." (Öğr. 73)

"Sosyoloji pusulaya benzer, çünkü pusula yönünü ya da yolunu kaybettiğinde sana nasıl yol gösterirse sosyoloji de tıpkı bir pusula gibi kaybolmuş bir toplumu yönlendirir, ona yol gösterir." (Öğr. 13)

Alıntılardan anlaşıldığı üzere, öğrenciler sosyolojinin topluma daha berrak ve net bir görüş sağlayacağını düşünmüştür. Bu nedenle Bauman'ın 'yardım eli' benzetmesini destekler bir düşünüş sergiledikleri söylenebilir.

Kategori 2. Bütünleştirici

Klasik Dönem sosyologlarından Emile Durkheim sosyolojinin ilk sorununu, insanları birleştiren bağları ve toplumsal bütünlüğü nelerin belirlediğini bilmek olarak açıklamış ve disipline toplumsal dayanışmayı sağlama rolü atfetmiştir (Bottomore & Nispet, 1997: 204). Araştırmada 8 öğrencinin ürettiği 1'er metaforun (9.41)'lik yüzdeyle Durkheim'in yaklaşımına yakın duran bütünleştirici kategorisini oluşturduğu görülmektedir. Bu kategori altında toplanan metaforlar ağaç, anne, apartman yöneticisi, arı, kartopları, palet, renkler bütünü, yapboz olarak sıralanmış ve metaforlara ait alıntılardan bazıları aşağıda verilmiştir:

"Sosyoloji arı gibidir, çünkü arı binlerce çiçekten polen alıp bir araya getirip bal üretir. Sosyoloji de milyonlarca insandan, pek çok kültürden ve görüşten yararlanarak topluma ortak olarak hitap edebilecek bir fikir sunar, sunmaya çalışır." (Öğr. 15)

"Sosyoloji apartman yöneticisine benzer, çünkü bir binada olduğu gibi toplumda da farklı kişiliklere sahip insanlar vardır ve sosyoloji bu insanların bir arada huzurlu yaşamalarını sağlar." (Öğr. 26)

Alıntılardan da görüldüğü üzere, metaforları bu kategoride yer alan öğrenciler toplumun farklı kişilik ve kimlikte bireylerden oluştuğuna dikkat çekmişlerdir. Toplumsal alanda ortaya uyumsuzluğun değil, ahengin çıkabilmesinin ise sosyoloji ile mümkün olabileceğini düşünmüşlerdir.

Kategori 3. Geliştirici

Mills toplumbilimsel düşün yeteneği ile kişilerin kendilerini, sahip oldukları dar yaşam çerçevesiyle algılamayacaklarını ve hem zaman (dönem) hem de mekân (toplum-dünya) konumlandırması ile geniş bir bütünün içerisine yerleştirebileceklerini söylemiştir (Fildiş, 2016: 142). Bunu, sosyolojinin kişilere sağladığı zihinsel bir dönüşüm olarak yorumlamak mümkündür. Araştırmada 4 öğrencinin Mills'in sosyolojiye yüklediği anlamı destekleyecek ağaç (1), anne (1), çok renkli pilot kalem (1), okul (1) metaforlarını ürettikleri ve geliştirici kategorisini (4.71)'lik yüzde ile 12 kategori arasında 9. sıraya yerleştirdikleri görülmektedir. Metafor alıntılarında bazılarını bakıldığında,

"Sosyoloji anne gibidir, çünkü annenin çocuklarını geliştirmesi gibi sosyoloji de toplumun her kesimini ayrı ayrı geliştiren bir sosyal bilimdir." (Öğr. 1)

"Sosyoloji okul gibidir, çünkü içine girdikçe daima bilgi verir ve bir şeyler öğretir. Kademe kademe içine çeker, yeni bakış açısı kazandırır." (Öğr. 19)

"Sosyoloji çok renkli pilot kaleme benzer, çünkü öğreti çeşitliliği çok fazla ve insana bir değil birden fazla renk katıyor." (Öğr. 36)

ifadeleri dikkati çekmektedir. Öğrenciler ürettikleri bu metaforlarla sosyolojinin hem tek tek kişiler hem de toplum üzerinde 'aşama kaydettirici' bir etkisinin olduğunu dile getirmişlerdir. Böylece Mills'in 20. yüzyılın ilk yarısında toplumbilimsel düşün üzerinden sosyolojiye yüklediği anlamı sahiplenmişlerdir.

Kategori 4. Gerçekleri Yansıtıcı

Comte doğa bilimleri ile doğa arasında var olan 'anlaşılır kılma'ya dönük ilişkiyi, sosyoloji ile toplum arasında kurmaya çalışmıştır. Bu bağlamda sosyolojinin temel amacı öncelikle toplumsal gerçeklerin ortaya konmasıdır. Araştırmaya katılan öğrencilerden 8'inin (9.41)'lik bir yüzdeye sahip gerçekleri yansıtıcı kategorisi ile benzer bir düşünüş içerisinde oldukları görülmektedir. Aşçı (1), ayçiçeği (1), ayna (3), gözlük (1), müzik (1), pusula (1) metaforlarını üreten öğrencilerden bazılarının alıntıları şöyledir:

"Sosyoloji aynaya benzer, çünkü sosyoloji bize gerçeği olduğu gibi verir." (Öğr. 55)

"Sosyoloji müziğe benzer, çünkü farklı tarzlardaki müzikler bireylerin kültürel ve ruhsal yapısını ortaya koyarken sosyoloji de aynı şekilde toplumun kültürel ve ruhsal yapısını ortaya koyar." (Öğr. 40)

Sosyolojinin toplumsal gerçekleri yansıtma motivasyonu ile hareket ettiğini anlatan bu alıntılar, bilimsel bir kimlik taşıdığına işaret etmektedir.

Kategori 5. Gözlemleyici

Fransız sosyolog Frederic Le Play, doğa bilimlerine duyduğu güvenç ile sosyolojinin laboratuvar alanının toplum olduğunu ve toplumsal gerçeklerin ortaya koyulabilmesi için deneyin yerini gözlemin aldığını savunmuştur. Kısacası Le Play metodolojisinin temeli, toplumsal fenomenleri gözlemlemek ve bunlar arasındaki ilişkileri belirlemektir (Tüfekçioğlu, 2003: 23). Araştırmada Le Play'in metodolojisine uygunluk sergileyen 5 öğrenci metaforunun (5.88)'lik bir yüzdeye sahip gözlemleyici kategorisi içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu kategoride 1'er kez üretilen metaforlar; büyüteç, dağın zirvesi, Kız Kulesi, sinek ve zürafa olarak sıralanmakta ve metaforların 2'si alıntılarda şöyle anılmaktadır:

"Sosyoloji zürafa gibidir, çünkü sosyoloji zürafa gibi tepeden toplumu izleyebilir. Böylelikle toplumdaki aksaklıkları görebilir." (Öğr. 46)

"Sosyoloji Kız Kulesi'ne benzer, çünkü Kız Kulesi'nin denizin ortasında durup İstanbul'u gözetlemesi gibi o da bir kenara çekilip toplumu gözlemler." (Öğr. 6)

Söz konusu alıntılar sosyolojinin toplumu farklı açılardan -yukarıdan ya da dışarıdan-

gözlemlediği ve ancak bu yolla topluma dair bütünlüklü bir resmin çizilebileceği fikrini işlemektedir.

Kategori 6. Güncel

Sosyoloji -en azından- bir ayağı 'şimdi'de bir sosyal bilim disiplini. Bu, toplumun 'mevcut hali' göz önüne alınmadan çözümlenemeyeceği gerçeğinin bir yansımasıdır. Çünkü 'şimdi' toplum açısından sürekli bir yenilenme anlamına gelir. Araştırmada güncel kategorisi, tek öğrenci tarafından üretilen bukalemun metaforu ile (1.17)'lik bir yüzdeye sahiptir. Bu kategorinin araştırmada yer almasını sağlayan ifade ise aşağıdadır:

"Sosyoloji bukalemun gibidir, çünkü bukalemunlar herhangi bir duruma veya duygularına göre vücutlarının rengini değiştirme özelliğine sahiptirler. Sosyoloji de tarihsel gelişimle beraber sürekli değişen bir bilimdir." (Öğr. 54)

Söz konusu ifade, sosyolojinin araştırdığı toplum gibi değişime uzak kalmadığının ilanı olarak alınmalıdır.

Kategori 7. İlişkileri Düzenleyici

Giddens, "... sosyoloji ile uğraşmak yalnızca sıradan bir bilgi edinme süreci olamaz." (2012: 38) diyerek disiplinin daha fazlasını temsil ettiğinden bahseder: Sosyoloji toplumu sadece açıklamaz, onunla bir etkileşime de girer. Söz konusu yaklaşım araştırmaya (2.39) yüzde üzerinden ilişkileri düzenleyici kategorisi ile yansımıştır. Bu bağlamda fırça ve futbol topu olmak üzere üretilen 2 metaforun alıntılara yer vermek, dile getirilen özelliğin daha kolay anlaşılmasını sağlayacaktır:

"Sosyoloji bir fırçadır, çünkü fırça nasıl resme şekil veriyorsa sosyoloji de topluma şekil verir." (Öğr. 67)

"Sosyoloji bir futbol topuna benzer, çünkü hayat bir futbol maçı, takımlar ise toplum ve bireydir. Sosyoloji maç boyunca takımlar arasında sürekli dolaşır, aralarında ilişki kurar." (Öğr. 10)

Yukarıdaki ifadeler, sosyolojinin mevcut ilişkiler üzerinden toplumu organize ettiğini anlatmakta ve Giddens'in bu disipline yüklediği 'aktif' rolün altını bir kez daha çizmektedir.

Kategori 8. Kapsayıcı

Durkheim sosyolojinin konusunu, toplumsal olgunun ne olduğu üzerinden açıklamıştır. Ona göre, birey üzerinde dışarıdan bir baskı uygulama yetisine ya da bireysel tezahürlerinden bağımsız olarak bir varoluşa sahip ve toplumun bütününde yaygınlık kazanıp genelleşmiş her eyleyiş biçimi toplumsal bir olgudur (Durkheim, 2004: 67). Sosyolojinin geniş bir hareket alanına sahip olduğunu düşünen Durkheim'in bu düşüncesini ifade ediş biçimine itiraz edenler ve karşı görüş bildirenler olmuştur. Ancak disiplin ilgi alanını gittikçe genişletmiş ve bilgi birikimini zenginleştirmiştir. Araştırmada da 7 öğrenci ürettikleri 1'er metafor ile -bunlar ağaç, dolap, dünya, evren, google, ilkökul öğretmeni, insandır- sosyolojik epistemolojinin sınırları üzerinde durmuştur. (8.23)'lük yüzdesiyle kapsayıcı kategorisinden metafor alıntıları bunu açıkça ortaya koymaktadır:

"Sosyoloji ilkökul öğretmeni gibidir, çünkü ilkökul öğretmeni bir alanda uzman değildir. Amacı öğrencilerine hayatın her alanını göstermektir. Sosyoloji de öyledir. Aile, din, eğitim, ekonomi gibi... toplumu ilgilendiren her şeyi içinde barındırır." (Öğr. 62)

"Sosyoloji ağaca benzer, çünkü onun gibi birçok dala ayrılır." (Öğr. 53)

"Sosyoloji evren gibidir, çünkü bir sonu yoktur." (Öğr. 65)

Sosyolojinin bünyesindeki ilgi ve bilgi çokluğunu anlatan bu ifadeler, onu hem dış dünyaya hem de kendi içine yönelik kapsayıcı bir bakışla birlikte anmaktadır.

Kategori 9. Sorgulayıcı

Sorgulamak bilim olmanın gereğidir. Sosyoloji topluma dair her detayı mercek altına alıp inceleyerek ve aksaklıklara yol açan öğeleri saptayarak bu gereği yerine getirir. Sorgulayıcı kategorisi 7 öğrencinin 1'er metaforu üzerinden (8.23)'lük yüzdeyle meydana gelmiştir. Kategori içerisindeki metaforlar sırasıyla dedektif, gökkuşağı, gözlük, kimyager, mikroskop, sportif direktör ve süzgeçtir. Bazılarının alıntılarına bakıldığında:

"Sosyoloji süzgece benzer, çünkü süzgeç besinleri nasıl zararlı maddelerden ayırıyorsa sosyoloji de yaptığı değerlendirmelerle toplumdaki aksaklıkları, yanlışlıkları güzel olan taraflardan ayırır." (Öğr. 11)

"Sosyoloji mikroskopa benzer, çünkü toplum bir hücredir ve sosyoloji bu hücrenin kalıtsal materyali olan DNA'yı, yani toplumun yapısını, var oluşunu ve var oluşundan gelişimini inceler." (Öğr. 49)

örnekleri dikkat çekmektedir. Söz konusu ifadeler, sosyolojinin toplumsal alanda ettiği malzemeleri inceleyip olumlu ya da olumsuz taraflarıyla değerlendirdiği fikrini desteklemektedir.

Kategori 10. Sorun Çözücü

Sosyoloji, Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi'nin Batı toplumlarında yarattığı sorunlara çözüm olarak ortaya çıkmıştır. "Comte, insan toplumunu yönlendiren kanunları keşfedersek kendi kaderimizi şekillendirebileceğimize inanmıştır" (Giddens, 2005: 10). Bu, sosyolojiye atfettiği sorun çözücü özelliğinin ifadesidir: Disiplin aracılığıyla keşfedilecek toplumsal yasaların sağladığı öngörü, sorunları da ortadan kaldıracaktır. Araştırmada sorun çözücü kategorisi (17.64)'lük yüzdesi ile en önde gelen 2 kategoriden biri olmuştur. Kategori altında 15 öğrenci 14 ayrı metafor üretmiştir. Bunlar ağaç (1), anne (1), atlıkarınca (1), dedektif (1), doktor (2), gökkuşağı (1), hastane (1), kasadaki çürük domatesleri toplayan maharetli el (1), mimar (1), muhtar (1), parfüm (1), peygamber (1), tıp (1), toprak (1) olarak sıralanmıştır. Bazı metafor alıntıları kategoriye yüklenen anlamı daha net bir biçimde ortaya koyacaktır:

"Sosyoloji muhtara benzer, çünkü muhtar bir köyün ya da mahallenin gereken ihtiyaçlarıyla, sorunlarıyla ilgilenir ve bunlara çözüm bulur. Sosyoloji de aynı şeyi toplumun tamamı için yapar." (Öğr. 21)

"Sosyoloji parfüm gibidir, çünkü parfümün kötü kokuları gidermesi ve etrafa güzel kokular saçması gibi sosyoloji de toplumdaki sorunlara çözüm olur ve toplumun düzelmesine katkı sağlar." (Öğr. 38)

"Sosyoloji tıbbı benzer, çünkü tıbbın insanların sağlık sorunlarıyla ilgilenmesi gibi sosyoloji de toplumda oluşan problemleri çözmeye çalışır." (Öğr. 42)

Genel içerisindeki oranıyla bu kategori, öğrencilerin disiplinden beklediklerinin toplumsal sorunların saptanması ile sınırlı olmadığını göstermektedir. Metaforların farklılığına rağmen bu mesaj belirgin olarak verilmiştir.

Kategori 11. Yaşamsal

Durkheim, "... gerçekten ne türde olursa olsun, tarihsel kurumların hem zorunlu hem de geçici mahiyetlerini, aynı zamanda da direnç güçlerini ve sonsuz değişebilirliklerini göstererek saygıyla fakat fetişizme kapılmadan nasıl ele alabileceğimizi bize yalnızca sosyoloji öğretebilir..." (2004: 272-273) demiş ve disipline atfettiği değeri göstermiştir. Araştırmaya katılan 15 öğrenci de (17.64) yüzdeye sahip yaşamsal kategorisi içerisinde yer alan metaforlarıyla benzer bir düşüncede olduklarını ortaya koymuşlardır. Ürettikleri metaforlar; ağaç (3), ağaç kökü (1), anne (1), beyin (1), dere (1), elmas (1), güneş (1), hava-su-güneş (1), müzik (1), okyanus (1), su (1), şarj aleti (1) ve toprak (1)'tir. Aşağıda yer verilen bazı metafor alıntıları kategorinin bünyesindeki zengin malzemeyi gözler önüne sermektedir:

"Sosyoloji suya benzer, çünkü insan nasıl susuz yaşayamıyorsa ve insanlar için en temel gereksinim su ise toplum için de sosyoloji su gibidir." (Öğr. 30)

"Sosyoloji ağaç kökü gibidir, çünkü toplumun sağlam temeller üzerinde durmasını sağlar." (Öğr. 45)

"Sosyoloji elmas gibidir, çünkü toplumun en değerli bilimidir." (Öğr. 59)

"Sosyoloji güneş gibidir, çünkü nasıl ki güneş girmeyen eve doktor girerse sosyolojisi olmayan toplumun da umutları kurur, o toplum hasta olur." (Öğr. 63)

Öğrenciler ürettikleri metaforlarda sosyolojiyi 'olmazsa olmaz' kabul etmişlerdir. Disiplini toplum için temel bir ihtiyaç olarak görmeleri, ona biçtikleri değerini ifadesidir.

Kategori 12. Yerli

Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı toplumlarının Batı-dışı toplumlara model olarak gösterilmesi eğiliminin tersine, "...farklı kültürlerin yalnızca kendi şartlarında anlaşılabilceğini ve değerlendirilebileceğini ileri süren..." (Kivisto, 2008: 193) sosyolojik yaklaşımlar gündeme gelmiştir. Araştırmada 3 öğrencinin ürettikleri 1'er metafor da 'toplumsal özgü'lüklerin önemine dikkat çekerek yerli kategorisini oluşturmuştur. (3.53)'lük yüzdesiyle bu kategori altında yer alan metaforlar arı, merdane ve parmak izi ile açılan telefondur ve metaforların ikisine dair alıntılar aşağıdaki gibidir:

"Sosyoloji parmak izi ile açılan telefon gibidir, çünkü uygun parmak izi olmadığında telefon nasıl açılmıyorsa toplumun kendi özüne ters düşen açıklamalar ve çözümler de işe yaramayacaktır." (Öğr. 16)

"Sosyoloji merdane gibidir, çünkü merdane her hamurun özelliğine göre ona belirli bir şekil verir ve sosyoloji de toplumları özlerini kaybettirmeden inceleyen bir bilim dalıdır." (Öğr. 61)

Bu alıntılar, toplumların ancak kendi gerçekliğinden yola çıkılarak anlaşılabilceği ve şekillendirilebileceği düşüncesini ortaya koyması açısından önemlidir.

Ürettikleri 85 metafor ile sosyolojinin öğrencilerin zihinlerinde zengin bir çağrışım düzeyine sahip olduğuna daha önce değinilmişti. Söz konusu zenginliği metaforların 12 kategori altında toplanmış olmasından da yakalamak mümkündür. Bu noktada üzerinde durulması gereken bir başka ayrıntı ise bazı metaforların farklı gerekçeleri nedeniyle birkaç kategori altında yer bulduğudur. Nitekim ağaç metaforu bütünleştirici, geliştirici, kapsayıcı, sorun çözücü ve yaşamsal kategorilerine; anne metaforu bütünleştirici, geliştirici, sorun çözücü, yaşamsal kategorilerine; arı metaforu bütünleştirici, yerli kategorilerine; dedektif ve gökkuşağı metaforları sorgulayıcı, sorun çözücü kategorilerine; gözlük metaforu sorgulayıcı, gerçekleri yansıtıcı kategorilerine; güneş metaforu aydınlatıcı-yol gösterici, yaşamsal kategorilerine; müzik metaforu gerçekleri yansıtıcı, yaşamsal kategorilerine; pusula metaforu aydınlatıcı-yol gösterici, gerçekleri yansıtıcı kategorilerine; toprak metaforu sorun çözücü, yaşamsal kategorilerine dâhil edilebilmiştir. Bu da öğrencilerin zihinleri ile sosyoloji arasındaki ilişkide çağrışım genişliğine işaret eden bir başka bulgu olarak değerlendirilmelidir.

Araştırmada kullanılan ikinci veri toplama aracı, öğrencilerin hazırlamış oldukları kitap kapağı tasarımlarıdır. A4 boyutunda Sosyolojiye Giriş başlıklı 85 kitap kapağı tasarımı iki tablo halinde ele alınmıştır: Tablo 3 'te, oluşturulan tasarımların üretilen metaforlarla ilişkisi ve Tablo 4'te hangi teknikte yapıldıkları gösterilmiştir.

Metaforu Kullanma Durumu	f	%
ürettiği metaforu kullanmış	66	77.65
ürettiği metaforu kullanmamış	19	22.35
Toplam	85	100

Tablo 3. Öğrencilerin Oluşturdukları Kitap Kapağı Tasarımlarında Ürettikleri Metaforları Kullanma Durumlarını Gösteren Dağılım

Tablo 3'e göre, öğrencilerin % 77.65'i sözel olarak ifade ettikleri metaforları kullanırken % 22.35'i ifade ettikleri metaforların dışına çıkmışlardır. Bununla ilgili resim 1 ve 2'de bazı örnekler verilmiş ve değerlendirilmiştir.

Resim 1. Kitap kapağı tasarımlarında metafor kullanımı ile ilgili öğrenci çalışmalarından örnekler

Ürettikleri metaforlar çok kollu avize (73) ve fener (85) olan öğrenciler sosyolojinin aydınlatan, yol gösteren yönünü ele almış ve metaforlarını destekler nitelikte tasarımlar oluşturmuşlardır. Ürettikleri metaforlar doktor (17) ve beyin (27) olan öğrenciler ise bu metaforları tasarım nesnesi olarak kullanmamışlardır. Ancak ortaya çıkan ürünlerin sosyolojiyle ilişkisi, yaratıcılıklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 3 ile ilişkili olarak değinilmesi gereken bir başka ayrıntı, metaforlarını kullanmadıkları halde metafor gerekçelerine uygun tasarımlar yapan öğrencilerin varlığıdır.

Resim 2. Kitap kapağı tasarımlarında metafor gerekçelerinin kullanımı ile ilgili öğrenci çalışmalarından örnekler

Öğr. 12 ürettiği gökkuşağı metaforunun gerekçesinde, sosyolojinin farklı ve renkli kişiliklerin birbiri üzerindeki etkileşimini incelediğini vurgulamıştır. Ardından öğr. 18, kar taneleri olarak düşündüğü bireyleri uyum ve düzen içerisinde bir arada tutan ve bu

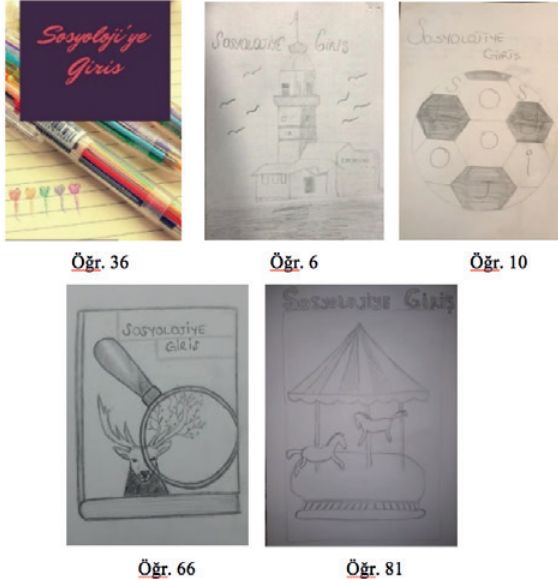
yüzden kartopları gibi olan sosyolojiye dikkat çekmiştir. Okul metaforunu üreten ögr. 19 da verdiği bilgi ile bu disiplinin bireylerin seviye atlamasını sağladığını belirtmiştir. Son olarak ögr. 38 ise parfümün kötü kokuları giderici özelliğinden yola çıkarak sosyolojinin toplumsal sorunlar kaynaklı 'ağır havayı' ortadan kaldırdığını söylemiştir. Böylece öğrencilerin metaforlarını olmasa bile, metafor gerekçelerini kitap kapağı tasarımlarına başarılı bir biçimde yansıttıkları görülmektedir.

Kitap kapağı tasarımlarında üzerinde durulması gereken bir diğer konu, kullanılan tekniklerdir.

Teknik	F	%
dijital tasarım	27	31.77
fotoğraf	5	5.88
karakalem	30	35.30
keçeli kalem	10	11.76
kolaj	1	1.17
kuru boya	9	10.59
sulu boya	3	3.53
Toplam	85	100

Tablo 4. Öğrencilerin Oluşturdukları Kitap Kapağı Tasarımlarında Kullandıkları Teknikleri Gösteren Dağılım

Tablo 4'e göre, öğrencilerin % 35.30'u kitap kapaklarını karakalem tekniği ile tasarlamışlardır. Tercih edilen ikinci teknik % 31.77 yüzde ile dijital tasarımdır. Toplamda 7 ayrı tekniğin kullanıldığı tasarımlarda en az tercih edilen ise % 1.17 yüzde ile kolaj tekniği olmuştur.

Resim 3. Kitap kapağı tasarımlarında karakalem ve dijital tasarım tekniğinin kullanımı ilgili öğrenci çalışmalarından örnekler

Yukarıda da ifade edildiği gibi, öğrencilerin kitap kapağı tasarımlarında en çok karakalem tekniği ile çalıştıkları görülmektedir. Duygu, düşünce veya aktarılmak istenen durumu kolay, hızlı ve ekonomik ifade edebilmesi onu ilk sıraya taşımıştır. Tercih edilen ikinci teknikte ise öğrenciler tasarımlarını bilgisayar, tablet veya akıllı telefon ortamında gerçekleştirmişlerdir. Güncel teknolojinin yardımı ile yaratıcı yönlerini de kullanarak tasarım yoluyla düşüncelerini ifade edebilmeleri önemlidir. Bu anlamda, “Gençlerin eleştirel ve katılımcı bir tutumla günümüzün çağdaş teknolojik dünyasını anlamaları, çağlarıyla bağdaşmaları, onu yadsımadan benimsemeleri, üretken ve yapıcı olarak dünyada yerlerini almaları...” (San, 2017: 115) ilerde toplumun gelişiminde etkin bir rol almalarını sağlayacaktır.

Öğr. 15

Öğr. 34

Öğr. 54

Öğr. 75

Öğr. 83

Resim 4. Kitap kapağı tasarımlarında renkli boya tekniklerinin kullanımı ile ilgili öğrenci çalışmalarından örnekler

Tablo 4'e göre kuru kalem, keçeli kalem, sulu boya gibi tekniklerle renklendirilen öğrenci çalışmaları da vardır. Bu teknikler karakalem tekniği gibi pek çok avantaja sahiptir ve farklı renklerin kullanımına da imkân tanımaktadır. Dolayısıyla araştırma sürecinde söz konusu tekniklerle oluşturulan tasarımların daha çarpıcı bir hale geldikleri görülmektedir.

Son olarak üzerinde durulması gereken bulgu, metaforların birçok kategoride yer almasına benzer bir biçimde farklı kitap kapağı tasarımlarına da konu olmasıdır.

Öğr. 8

Öğr. 41

Öğr. 29

Öğr. 31

Resim 5. Kitap kapağı tasarımlarında aynı metaforun kullanımı ile ilgili öğrenci çalışmalarından örnekler

Bu konuda yukarıda verilen örnekler incelendiğinde öğr. 8 ve 41'in gözlük, öğr. 29 ve 31'in anne ortak metaforlarından yola çıktıkları görülmektedir. Söz konusu ortaklığa rağmen öğrencilerin pek çok konuda birbirlerinden farklılaşmaları, tasarımlarına da yansımıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde kitap kapağı tasarımları öğrencilerin sosyolojiye yükledikleri anlamın görsel ifadeleri olmuştur. Metaforların sözel, tasarımların görsel malzemeyi oluşturduğu araştırmada toplamda elde edilen 170 malzeme ile sosyolojiye dair zihinlerindeki mevcut birikim ortaya konmuştur.

SONUÇ

“Bir devlet üniversitesinin Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünde öğrenim gören lisans öğrencilerinin gönüllü katılımlarıyla gerçekleştirilen araştırma ile sosyolojiye nasıl bir anlam yüklediklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Söz konusu amaç doğrultusunda sosyolojiyi hem metafor hem de Sosyolojiye Giriş başlıklı kitap kapağı tasarımı ile anlatmaları istenmiştir. Elde edilen 85 metafor içerik analizine tâbi tutularak 12 kategori altında sınıflandırılmıştır. Bunlar aydınlatıcı-yol gösterici, bütünleştirici, geliştirici, gerçekleri yansıtıcı, gözlemleyici, güncel, ilişkileri düzenleyici, kapsayıcı, sorgulayıcı, sorun çözücü, yaşamsal ve yerlidir. Kategorilerin içerikleri doğrultusunda sosyoloji; toplumlara rehberlik eden, onu bir arada tutan, içerdığı bilgi ile bireylerin aşama kaydetmesini sağlayan, toplumsal gerçekleri görünür kılan, görünür kılabilmek için bilimsel bir merakla izleyen, değişim dinamizmini bünyesinde taşıyan, toplumu tüm detayları ile organize edip şekillendiren, onu anlaşılır kılma motivasyonu ile geniş bir ilgi ve bilgi birikimine sahip, toplumsal faydadan hareketle sorular soran, bu sorulara geçerli cevaplar bulan, vazgeçil-

mez ve içinde büyüdüğü toplumun kodlarına yabancı olmayan bir sosyal bilim disiplini olarak tarif edilmiştir. Özellikle sorun çözücü ve yaşamsal kategorilerinin (17.64)'lük yüzde ile ilk sırayı paylaşması, öğrencilerin zihinlerinde sosyolojinin olumlu bir temsiliyete sahip olduğunu göstermektedir. Sıralanan özellikler Klasik Dönemi'nden itibaren sosyolojiye yüklenen anlamlardan ve ondan beklenenlerden bağımsız değildir. Bu bağlamda öğrenciler ürettikleri metaforlar ile olan kadar, olması gerekene de atıfta bulunmuşlardır. Metaforlarını kullanmayanlar bulunsada da tüm kitap kapağı tasarımları sosyolojiye atfedilen olumlu özellikleri görsel açıdan desteklemiş ve pekiştirmiştir.

KAYNAKLAR

1. Bauman, Z. (2010). *Sosyolojik Düşünmek*, Çev. Abdullah Yılmaz, 7. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
2. Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknik ve Örnek Çalışmalar*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
3. Bottomore, T. & Nispet, R. (1997). *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, Ed. Mete Tunçay, Aydın Uğur, 2. Basım, Ankara: Ayraç Yayınevi.
4. Durkheim, E. (2004). *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*, Çev. Cenk Saraçoğlu, İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
5. Fichter, J. (1996). *Sosyoloji Nedir?*, Çev. Nilgün Çelebi, 3. Basım, Ankara: Attila Kitabevi.
6. Fildiş, B. (2016). "Bir Yöntem Olarak C. Wright Mills'in Toplumbilimsel Düşün'ünü Çözümlemek", *The Journal of Academic Social Science Studies (Jasss)*, S. 51, 139-156.
7. Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve Kültür*, Çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları.
8. Giddens, A. (2005). *Sosyoloji: Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş*, Çev. Ülgen Yıldız Battal, 2. Basım, Ankara: Phoenix Yayınevi.
9. Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
10. Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
11. Görk, R. (2016). "Bir Yöntem, Bir Yöntembilim ve/veya Bir Sosyoloji Alanı Olarak Görsel Sosyoloji", *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, S. 15, 25-40.
12. Güveli, E., İpek, A. S., Atasoy, E. & Güveli, H. (2011). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Matematik Kavramına Yönelik Metafor Algıları", *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, C. 2, S. 2, 140-159.
13. Kivisto, P. (2008). *Sosyolojinin Temel Kavramları*, Çev. Hasan Çapçoğlu, Sefer Yavuz, 2. Basım, Ankara: Birleşik Yayınevi.
14. Mills, C. W. (2000). *Toplumbilimsel Düşün*, Çev. Ünsal Oskay, İstanbul: Der Yayınları.
15. Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, Çev. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir, 3. Basım, Ankara: Pegem Akademi.
16. San, İ. (2017). *Çocuk ve Sanat*, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
17. Soğancı, İ. Ö. (2016). *Görsel Araştırma Yöntemleri Teori, Uygulama ve Örnek*, Ed. Suzan Duygu Bedir Erişti, Ankara: Pegem Yayınları.
18. Tüfekçioğlu, H. (2003). "Frederic Le Play'in Tarih Anlayışı", S. 6, *Sosyoloji Dergisi*, 21-28.
19. Weber, M. (2011). *Sosyolojinin Temel Kavramları*, Çev. Medeni Beyaztaş, 2. Basım, İstanbul: Yarın Yayınları.
20. Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2014). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.
21. Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 10. Basım, Ankara: Seçkin Yayınları.

